

Kwallenbericht 2: Koksijde, juli 2001. Nieuwe stranding van het lampekapje *Aequorea vitrina* (Gosse, 1853)

Marie-Thérèse Vanhaelen

Op 11 juli 2001 volgde op een zware stormnacht uit ZW met windkracht 6 à 7 Beaufort een even stormachtige dag. Buiten de werkloze strandredders was ik zowat de enige sterveling op het verlaten zomerstrand! Tussen de 2 strandhoofden van Koksijde had de wind voor een extraatje gezorgd: in de eblijn lag de eerste kompaskwal van dit seizoen! Doch een paar meter verder zag ik plots een zeldzaamheid: een gestrand lampenkapje, *Aequorea spec.*, onmiddellijk herkenbaar door de talrijke straalsgewijs verlopende kanalen. In Vanhaelen (1998) meldde ik de allereerste stranding van deze grote hydromedusen op 22 juni 1998, ook op hetzelfde strand. Meteen wil ik een rechtzetting doen betreffende dat artikel: daarin vermeld ik namelijk tweemaal 'tentakels' in plaats van 'radiaire kanalen'.

Bij gestrande kwallen zijn dikwijls de tentakels weggeschuurd; korte tentakels zijn niet altijd goed zichtbaar op het zand. Als het om *Aequorea* gaat, zijn de tentakels onontbeerlijk voor de determinatie: ± 3 of meer maal talrijker dan de radiaire kanalen bij *A. vitrina* (Ates, 1997); indien er \pm evenveel tentakels als kanalen zijn, zou het om *A. forskalea* gaan en volgens Ates (1999) zou deze laatste in de zuidelijke Noordzee kunnen verwacht worden. Aangezien het bij alle meldingen van *Aequorea* in Nederlandse wateren om *A. vitrina* ging (Ates, 1999) nam ik voorlopig aan dat mijn vorige vondsten ook *A. vitrina* waren.

Na deze uitleg keren we terug naar het verdere relaas van 11 juli 2001. 'Als er één lampenkapje ligt, kunnen er nog meer liggen', was mijn vanzelfsprekende gedachtegang; de sporen van mijn laarzen waren het enige houvast om geen dubbele tellingen te doen. Aangezien er géén andere voetsporen te zien waren, leek dit de beste methode. Ik zocht het ganse litoraal tussen de 2 strandhoofden, van eb- tot vloedlijn zo goed mogelijk af, telde en mat de diameter van de talrijk aangespoelde lampenkapjes; ook tegen de noordkant van het strandhoofd bij 't Vissersmonument lagen er nog 4. In totaal vond ik 38 erg vers uitzierende exemplaren. (Afmetingen zie tabel 1). Maar ik maakte de onherroepelijke fout, ten gevolge van het barre stormweer, niet enkele dieren mee te nemen, om thuis in wat water te proberen de tentakels waar te nemen. Met het blote oog had ik er op het strand in elk geval niet veel van gemerkt.

Het valt op dat bij deze stranding meer dan de helft van de hydromedusen groter zijn dan het grootste exemplaar van juni 1998.

Aantal exemplaren	Grootte (cm)
1	12,5
1	12
1	11,5
7	10
2	9,5
8	9
2	8,5
4	8
6	7,5
3	7
1	6
1	5
1	4,5

Tabel 1: Afmetingen *A. vitrina* gevonden op 11 juli 2001

Volledigheidshalve vermeld ik hier nog 3 vondsten van 16 en 18 juli 1999: 2 gekrulde *A. vitrina* en 1 fragment met nog 'n 25-tal radiaire kanalen eveneens te Koksijde.

Dezelfde dag van de grote *Aequorea*-stranding telde ik ook 5 kompaskwallen *Chrysaora hysoscella* tot 8 cm, één blauw haarkwallepje *Cyanea lamarckii* van 4 cm en 7 oorkwallen *Aurelia aurita* van 4 tot 10 cm die, zeer opvallend, allen lilaroze gonaden hadden, dus allen vrouwelijke exemplaren volgens R. en W. Dekker (1981), terwijl ik tijdens dit voorjaar gedurende een lange aanspoelperiode van deze soort alleen oorkwallen met witte 'oortjes' opgemerkt heb.

Op 12 juli, één dag later, was het de beurt aan de kompaskwallen. Buiten één exemplaar met normale afmetingen (17 cm) bij Ster der Zee, in de vloedlijn kwamen één uur na eb, eigenaardig genoeg, net ten Noorden van het noordelijke strandhoofd alleen zeer kleine *Chrysaora*'s mee met het water. Meer dan 150 kwalletjes strandden, dicht op elkaar op die plek. Zo klein had ik ze nog nooit gezien: de meeste waren maar 2 à 4 cm. Eén met tentakelgordijntje was zelfs maar 1,2 cm. Ik probeerde na te gaan of ze nog leefden, doch geen enkel dier in de kellenetjes zwom, ze vertoonden ook geen

spierreacties meer. Blijkbaar waren ze volledig uitgeput of dood ten gevolge van twee dagen en nachten zwaar stormweer. Nog twee oorkwallen, weeral met paarze gonaden en ook 9 blauwe haarkwalletjes van 4 tot 7 cm waren aangespoeld.

Van 13 tot 18 juli kwam de wind wisselend uit zuidelijke en oostelijke richting en er spoelden geen *Aequorea's* meer aan.

Toen er op 19 juli opnieuw een felle zuidwester waaide, vond ik het ogenblik gekomen om terug naar de strandingplaats van de lampenkapjes te gaan. En ja, ik had geluk: 100 m noordelijker dreven, aan 't einde van een mui, dichtbij de vloedlijn, 9 *Aequorea's* en 3 fragmenten samen. Hoogstwaarschijnlijk waren het resten van de 11-juli-stranding. Nu raapte ik alle, reeds verweerde dieren op om ze thuis aandachtiger te inspecteren. In wat water en als je zeer dichtbij keek, lukte het prima: bij sommigen waren reeds alle radiaire kanalen weggesleten en de randen glad; die exemplaren vertoonden nu een onduidelijk, onregelmatig bloemmotief. Bij 3 *Aequorea's* waren de radiaire kanalen alleen nog zichtbaar bij de naar onder opgekrulde buitenrand en warempel, er waren nog gedeelten waar de randtentakeltjes aanzaten! Ik telde 4 à 6 korte witachtige tentakeltjes telkens tussen 2 kanalen (fig. 1). Meteen kon ik definitief besluiten dat het bij de Koksijdse strandingen wel degelijk om het lampenkapje *Aequorea vitrina* (Gosse, 1853) ging.

Even verwijs ik nog naar Ates (1998): hij vermeldt een oude strandwaarneming op 25 december 1948 op Westenschouwen door J. Viergever. Over ± 3 km werden toe ± 60 exemplaren *A. vitrina* gevonden, waarvan de grootste 10 cm in diameter waren. Merk op dat dit in volle winterperiode was. Alle andere Nederlandse waarnemingen gebeurden onder water. Ik stel me de vraag of er werkelijk in 50 jaren geen enkele andere opvallende stranding zou hebben plaatsgehad van deze soort. Zelf heb ik vanaf 1980 regelmatig stranden van de Westkust bezocht in alle seizoenen en er slechts in de zomer van 1998, 1999 en 2001 *Aequorea vitrina* aangetroffen. Misschien is ze wel eens meer over het hoofd gezien, daar verweerde exemplaren gemakkelijk voor resten *Aurelia aurita* kunnen aanzien worden. Verse strandingen blijken momenteel nog een zeldzaamheid, mogelijk verandert dit in de toekomst, dus zeker te volgen!

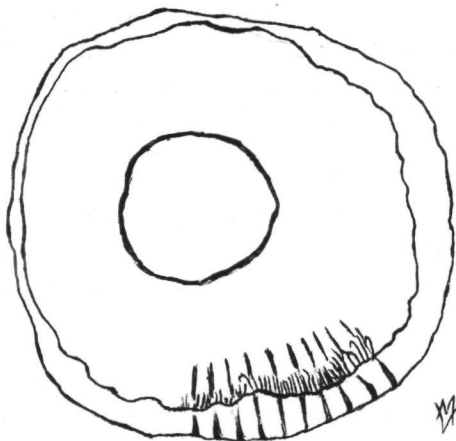
Gedurende deze zomerperiode kwam er, na 11 juli, een kalme periode wat de kwallen betreft: de kompaskwallen bleven in kleine aantallen (van enkele tot een paar 10-tal) aanspoelen tot 6 augustus. Ik wil niet nalaten hier één prachtig geheel rood exemplaar te vermelden met een schijf van 20 cm, plus intacte zomen en mondlobben, doch zonder tentakels (20 juli 2001).

Op 27 juli 2001 lagen bij de eblijn tegenover het Schippgat de eerste twee zeepaddestoelen. Slechts éénmaal zag ik *Rhizostoma octopus* nog vroeger te Koksijde, namelijk op 18 juli 1990.

Literatuur

- Ates, R., 1997. *Aequorea vitrina*, Gosse 1853. Een Nederlandse kwal, maar waar zijn de poliepen? Het Zeepaard, 57: 127-132.
- Ates, R., 1998. Het lampenkapje (*Aequorea vitrina*). Het Zeepaard, 58: 158-159.
- Ates, R., 1999. Opnieuw het lampenkapje (*Aequorea vitrina*). Het Zeepaard, 59: 145-147.
- Dekker, R. & W., 1981. Kwallentabel (Scyphomedusen). Het Zeepaard, 41: 107-110.
- Vanhaelen, M.-Th., 1998. Stranding van de hydromeduse *A. vitrina* (Gosse, 1853) op de Belgische kust. De Strandvlo, 18(3):125-127.

Fig. 1. Resten radiaire kanalen en tentakels bij *A. vitrina*. Onderaanzicht.

Ter Yde, 1
8670 Oostduinkerke